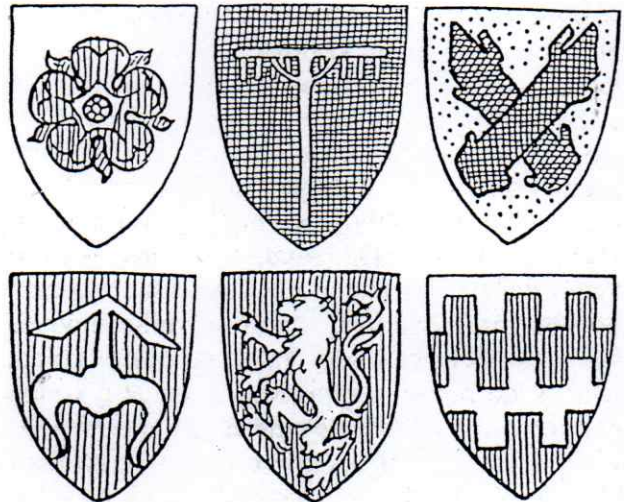


Šlechta jako stav Ve 2. pol. posledního století přemyslovské moci se tak šlechta stává skutečným **stavem**, společenskou vrstvou, která má své hospodářské zázemí, získává na svých domínech řadu správních i soudních pravomocí a co je nejpodstatnější, dovede již formulovat svůj **vlastní politický program**, který je odlišný od politických představ panovníkových. Může být ovšem i v jeho zájmu, jak se zřetelně ukázalo v činnosti Tobiášovy skupiny po r. 1280. V obou případech však vede tento stav k **dualismu královské a šlechtické moci v českém státě**.

Ke konci 13. století se tak dovršil proces započatý v závěru století předchozího. Šlechtici se již tehdy stali nezávislými lidmi, jejichž místo je **vedle knížete**, nikoli pouze pod ním. Sami pak ve vztahu k poddaným žijícím na jejich půdě získávají analogická práva, jaká měl v předchozím období panovník vůči nim samým. A konečně změna majetkových i správních poměrů vede ke konečné likvidaci hradské soustavy.

Státní správa Král proto musí hledat nové nástroje své vlády v zemi. Dosud jednotná knížecí – teď už královská – správa se rozpadá do tří speciálních oblastí: 1. správy **šlechtické** anebo také vrchnostenské, již představuje zemské právo, 2. **církevní**, zastupované stále více se prosazujícím právem kanonickým a konečně 3. správy **městské**, řídicí se souborem městských práv (privilegií). Právo bylo z větší části dosud zvykové a jen postupně bylo nahrazeno **psanými právními normami**. Přemysl Otakar II. se na počátku 70. let pokusil o celkovou kodifikaci zemského práva, protože ale takovýto počin nutně znamenal zároveň i posílení královské moci, byl jeho pokus šlechtou odmítnut.



Mezi nejvýznamnější české a moravské šlechtické rody patřili Vítkovci, Hrabšiči, Ronovci, Benešovi, Žerotínové či páni z Cimburka. Jejich erby ve stejném pořadí jsou na obrázku.

Kronikář Petr Žitavský, od r. 1316 opat zbraslavského kláštera, o situaci v Čechách po smrti Přemysla Otakara II. napsal:

„Ale i v opevněných místech může zřídka kdo bydliti v míru, neboť ježto ďábel rozněcoval vnitřní války, ti, kdož svorně tu již spolu pijí a hodují, brzo se v náhlé zběsilosti vzájemně pronásledují a zabíjejí, loupežné útoky a drancování se většinou opětují a náhle se celá země stala poustou a neschůdnou. Království ‚kvílilo a zemědřelo‘ a sotva bylo možno najíti jednoho z tisíců, kdo by žil v míru. Dědiny hynou, města scházejí a hrady, vzájemně se ničíce, upadají. Boháče zajímají, chudáky pobíjejí, mladíky i dívky, starce s mladšími bídně utlačují...“

(...)

Protože předcházející nebezpečství leckdy je podnětem k následujícímu neštěstí, nastal za těchto útrap v celém království nedostatek potravin.

Petr Žitavský: Kronika zbraslavská, Praha 1975, s. 43.

Česká společnost ve 13. století

